



Scrapie – näytteiden lähettäminen kuolleista ja lopetetuista lampaista ja vuohista raatokeräilyalueen ulkopuolelta, ohje eläinlääkäreille

SCRAPIE – NÄYTTEIDEN LÄHETTÄMINEN KUOLLEISTA JA LOPETETUISTA LAMPAISTA JA VUOHISTA RAATOKERÄILYALUEEN ULKOPUOLELTA

Maa- ja metsätalousministeriön asetus lampaiden ja vuohien TSE-tautien vastustamisesta (763/2016) edellyttää, että raatokeräilyalueen ulkopuolella sijaitsevalta, vähintään 50 uuhta tai kuttua pitävältä tilalta lähetetään näytteitä tutkittavaksi TSE-tautien varalta. Tämä Ruokaviraston ohje on tarkoitettu helpottamaan lainsäädännön soveltamista ja toimeenpanoa.

1 Tutkimusvelvollisuus

Tilalla kuolleiden ja lopetettujen yli 18 kuukauden ikäisten lampaiden ja vuohien scrapie-seuranta koskee tiloja, joissa on vähintään 50 uuhta tai kuttua ja jotka sijaitsevat raatokeräilyalueen ulkopuolella.

Kuolleista tai lopetetuista yli 18 kuukauden ikäisistä lampaista tai vuohista on yhden vuoden aikana tutkittava scrapien varalta vähintään yksi eläin. Jos tilalla ei kuole eikä siellä lopeteta yhtään yli 18 kuukauden ikäistä eläintä vuoden aikana, näytettä ei tarvitse lähettää.

Eläintenpitäjän on joko itse huolehdittava näytteen ottamisesta ja sen toimittamisesta Ruokavirastoon tutkittavaksi tai ilmoitettava eläimen kuolemasta tai lopetuksesta kunnaneläinlääkärille, joka huolehtii näytteenotosta ja näytteen toimittamisesta Ruokavirastoon.

Ruokavirastoon saa lähettää näytteitä kuolleista tai lopetetuista, yli 18 kuukauden ikäisistä lampaista tai vuohista, myös niiltä keräilyalueen ulkopuolella sijaitsevilta tiloilta, joissa on vähemmän kuin 50 uuhta tai kuttua.

2 Ilmoittaminen kunnaneläinlääkärille

Eläintenpitäjä ilmoittaa kunnaneläinlääkärille eläimen kuolemasta tai lopettamisesta, jos on tarkoitus, että kunnaneläinlääkäri huolehtii näytteen ottamisesta ja lähettämisestä Ruokavirastoon. Lähettämisen nopeuttamiseksi ja näytteen pilaantumisen välttämiseksi ilmoitus on pyydetty tekemään mahdollisimman pian, kuitenkin virka-aikana.

3 Näytteenotto

Scrapie tutkitaan aivorungosta ja pikkuaivoista. Aivorunkoon kuuluvat väli- ja keskiaivot, aivosilta ja ydinjatke. Näyte otetaan aivorungon takaosasta obex-alueelta. Aivorunkonäytteen tulee olla n. 4-5 cm:n mittainen. Pikkuaivot sijaitsevat aivorungon takaosan yläpuolella. Niistä otettavan näytepalan tulee olla n. 2 X 2 cm:n suuruinen ja sisältää pikkuaivojen poimuilevaa kuorikerrosta.

Mikäli näytteenotto niska-aukon kautta ei onnistu, lähetetään eläimen pää kokonaisuudessaan. Näyte tai pää tulee lähettää tutkittavaksi mahdollisimman pian eläimen kuoleman tai lopetuksen jälkeen. Näytepalan voi lähettää Ruokavirastoon tutkittavaksi myös, jos se on huonokuntoinen tai hajonnut.



Scrapie – näytteiden lähettäminen kuolleista ja lopetetuista lampaista ja vuohista raatokeräilyalueen ulkopuolelta, ohje eläinlääkäreille

Näytteet otetaan tarkoitukseen suunnitellulla muovi- tai teräslusikalla. Näytteenotossa on aina käytettävä kertakäyttökäsineitä, muuta erityistä suojaruustusta ei tarvita. Jokaiselle eläimelle suositellaan omaa kertakäyttöistä muovilusikkaa. Mikäli ei ole käytettävissä kertakäyttölusikkaa, teräslusikka puhdistetaan eri eläinten välissä runsaalla vedellä huuhdellen. Näytteenotossa on lusikan lisäksi oltava käytettävissä atulat, kertakäyttöveitsi ja kaarevakärkiset sakset. Muovilusikat ovat kertakäyttöisiä ja ne voi hävittää polttamalla. Sekä muovi- että teräslusikat voi desinfioida pitämällä niitä 2 tuntia 4 %:ssa hypokloriittiliuoksessa.

4 Näytteenottotekniikka

- Pää irrotetaan ensimmäisen niskanikaman ja kallon välistä.
- Pää asetetaan ylösalaisin, ventraalipuoli ylöspäin niin, että niska-aukko (*foramen magnum*) näkyy. Aivorungon pään pitäisi näkyä niska-aukossa.
- Aivorungon päästä otetaan kiinni atuloilla ja kertakäyttöveitsi tai saksenkärjet työnnetään niska-aukon sisäpuolelle aivorungon ja aivokalvojen väliin. Veistä tai saksenkärkiä pyörytetään aivorungon ympärillä niin, että aivorunko irtoaa ympäröivästä kudoksesta.
- Näytteenottolusikka asetetaan aivorungon yläpuolelle (ventraalipuolelle) aivorungon ja sitä ympäröivien aivokalvojen väliin.
- Näytteenottolusikkaa työnnetään luuseinämaa pitkin syvemmälle niin, että lusikan kovera osa on kokonaisuudessaan sisällä.
- Lusikka kierretään sekä oikealle että vasemmalle 90 astetta, jotta aivorungosta lähtevät hermokimput saataisiin katkaistua. Jos nämä eivät katkea, aivorungon palaa on vaikea saada ulos kokonaisena.
- Lusikan etuosaa painetaan alaspäin aivorungon katkaisemiseksi, ja lusikka vedetään ulos. Irronnut aivorungon palanen seuraa lusikkaa.
- Näyte asetetaan tarkoitusta varten suunniteltuun muovipurkkiin.
- Lusikka työnnetään uudelleen niska-aukkoon kuten ensimmäiselläkin kerralla ja lusikka kierretään oikealle ja vasemmalle, mutta tällä kertaa lusikalla kauhaistaan alemmaa, jotta pikkuaivoa saataisiin lusikkaan.
- Lusikka pikkuaivonpaloineen vedetään ulos ja näytepalat laitetaan samaan purkkiin kuin aivorunkonäyte.

5 Näytteiden pakkaaminen

Jos näyte on aivorungosta ja pikkuaivoista, se pakataan tarkoitusta varten suunniteltuun muovipurkkiin. Muovipurkkiin tulee aina laittaa lampaan/vuohen korvamerkki. Mikäli eläin ei ole korvamerkitty, tulee purkki merkitä siten, että varmuudella tiedetään minkä eläimen näyte on kyseessä. Purkki kiedotaan tämän jälkeen imukykyiseen materiaaliin ja pakataan tiiviiseen muovipussiin ennen päällyspakkaukseen sijoittamista.

Jos näytteeksi lähetetään kokonainen pää, jätetään korvamerkki korviin. Pää jäädytetään ja kiedotaan imukykyiseen materiaaliin (esim. sanomalehti). Tämän jälkeen se laitetaan kahteen tiiviiseen muovipussiin, joista sisemmän ympärille kiedotaan imukykyistä materiaalia ennen ulompaan muovipussiin laittamista. Näin pakattu pää voidaan asettaa päällyspakkaukseen kuljetusta varten.



Scrapie – näytteiden lähettäminen kuolleista ja lopetetuista lampaista ja vuohista raatokeräilyalueen ulkopuolelta, ohje eläinlääkäreille

Scrapie-tutkimuslähete täytetään huolellisesti. Näytepurkit tai pää tulee laittaa erilliseen muovipussiin kuin lähete, läheteen likaantumisen estämiseksi. Näytepurkit, päät ja lähetteet pakataan huolellisesti, ettei purkkien tai pakkauksen mahdollisesti avautuessa tai rikkoutuessa syntyisi vuotoja ympäristöön.

Lähetepohja löytyy osoitteesta:

<https://www.ruokavirasto.fi/tietoa-meista/asiointi/oppaat-ja-lomakkeet/laboratoriotutkimukset/elaintautitutkimukset/tuotantoelaimet/>

Jos halutaan, että eläimelle tehdään lisäksi jokin muu kuin scrapie-tutkimus, on tarvittava näytemateriaali selvitettävä etukäteen ja tutkimuspyyntö eriteltävä erillisellä läheteellä. Jokaisesta tehtävästä muusta tutkimuksesta peritään Ruokaviraston hinnaston mukainen maksu.

6 Näytteiden lähetykset

Yllä kuvatulla tavalla pakattu näyte voidaan toimittaa tutkittavaksi Matkahuollon tai postin välityksellä. Näytteen pilaantumisvaaran vuoksi näyte tulisi lähettää arkipäivänä maanantaista torstaihin.

Aivonäytteet lähetetään tutkittavaksi Ruokaviraston Helsingin toimipaikkaan, virologian tutkimusyksikköön prionilaboratorioon. Näytteet lähetetään postin tai Matkahuollon kautta, mutta **Matkahuollon kautta lähettäminen on helpompaa.**

Kokonaiset päät lähetetään lähimmälle Ruokaviraston aluetoimipaikan obduktiosalille. Ennen pään lähettämistä tulee lähettäjän ottaa asiasta yhteyttä kyseiseen Ruokaviraston toimipaikkaan. **Päät kannattaa lähettää Matkahuollon kautta ja rahtikirjaan merkitään, että vastaanottaja maksaa rahtimaksun.**

Helsinkiin aivonäytteet ja kokonaiset päät

Lähetysosoite näytteille

Ruokavirasto Helsinki

Ruokavirasto, Virologia/prionilaboratorio, Mustialankatu 3, 00790 Helsinki

Matkahuolto Helsinki/Kamppi, luotonnumero 9400278

Lähetysosoite päille

Linja-autorahti: Ruokavirasto Helsinki, Matkahuolto Helsinki

Helsingin obduktiosalin näytteiden vastaanotto ma-pe kello 8.00–16.15, puh. 029 530 4552.

Muihin toimipisteisiin vain kokonaiset päät

Ruokavirasto Oulu

Linja-autorahti: Matkahuolto OULU

Tuontiosoite: Elektriikkatie 5, 90590 Oulu

Ruokavirasto Kuopio

Linja-autorahti: Matkahuolto KUOPIO

Tuontiosoite: Neulaniementie 4, 70210 Kuopio

Ruokavirasto Seinäjoki

Linja-autorahti: Matkahuolto SEINÄJOKI

Tuontiosoite: Keskuskatu 23, 60100 Seinäjoki



Scrapie – näytteiden lähettäminen kuolleista ja lopetetuista lampaista ja vuohista raatokeräilyalueen ulkopuolelta, ohje eläinlääkäreille

7 Näytteenottovälineet

Scrapie -näytteenottoon tarvittavia lusikoita ja näytteenottopurkkeja voi tilata Ruokaviraston lähettämöstä joko puhelimitse tai sähköpostilla:

Heikki Heinänen puh. 0400 378 710, heikki.heinanen@ruokavirasto.fi

8 Sivutuotteet

Raatokeräilyalueen ulkopuolella sijaitsevalla ns. syrjäisellä alueella hautaaminen on edelleen sallittua. Hautaamisesta annetut ohjeet löytyvät osoitteesta:

<https://www.ruokavirasto.fi/viljelijat/elaintenpito/kuolleet-elaimet/hautaaminen/>

Lampaiden ja vuohien raatojen käyttö haaskaruokinnassa on kiellettyä.

9 Tutkimustuloksen valmistuminen

Tutkimusvastaukset toimitetaan postissa noin kuukauden sisällä näytteen lähettämisestä.

Jos pikatesti viittaa tai varmistettu tutkimustulos osoittaa lampaan tai vuohen sairastaneen scrapieta, ilmoitetaan tutkimustulos puhelimitse ja sähköpostilla, läänineläinlääkäri antaa tällöin ohjeet toimenpiteistä.

10 Tutkimustulosten säilyttäminen ja näytteenoton valvonta

Eläintenpitäjän on säilytettävä tutkimusvastaus vähintään kolme vuotta ja esitettävä todistus pyydettyä valvovalle viranomaiselle.

Ruokavirasto lähettää läänineläinlääkärille ja näytteen lähittäneelle virkaeläinlääkärille kopion tutkimusvastauksesta, jotta scrapie -näytteenoton toteutumista voidaan seurata. Tiloja tulee muistuttaa näytteenotosta, jos scrapie – seuranta ei toteudu alueella kattavasti.

11 Kustannukset

Scrapie-epäilyn tai -näytteenoton vuoksi tilalle tehtävä kunnaneläinlääkärin käynti on eläintenpitäjälle maksuton. Jos kunnaneläinlääkäri huolehtii näytteen ottamisesta ja lähettämisestä, korvaa aluehallintovirasto toimituksesta aiheutuvat kustannukset kunnalle.

Eläintenpitäjä voi halutessaan pyytää muuta eläinlääkäriä kuin kunnaneläinlääkäriä auttamaan näytteen ottamisessa ja lähettämisessä, mutta tällöin valtio ei korvaa kustannuksia eläinlääkärin työstä tai käynnistä.

Näytteiden tutkimus ja lähettäminen on eläintenpitäjälle maksutonta.



Scrapie – näytteiden lähettäminen kuolleista ja lopetetuista lampaista ja vuohista raatokeräilyalueen ulkopuolelta, ohje eläinlääkäreille

12 Lisätietoja

Lisätietoa näytteenotosta:

<https://www.ruokavirasto.fi/laboratoriopalvelut/elaintautitutkimukset/naytteenotto-ohjeet/lammas-ja-vuohi/scrapie/>

Scrapie -tutkimukset:

Erikoistutkija Sirkka-Liisa Korpenfelt, p. 050 351 0308, sirkka-liisa.korpenfelt@ruokavirasto.fi

Scrapie -seuranta:

Ylitarkastaja Henna Pekkarinen, p. 050 516 9587, henna.pekkarinen@ruokavirasto.fi

Sivutuotteet ja hautaaminen:

Ylitarkastaja Taina Heimonen-Kauppi, p. 040 489 3351, taina.heimonen-kauppi@ruokavirasto.fi

Viranomaisen toiminnan tulee perustua laissa olevaan toimivaltaan ja viranomaistoiminnassa tulee tarkoin noudattaa lakia. Viranomaisohjeet eivät ole oikeudelliselta luonteeltaan muita viranomaisia tai toimijoita sitovia. Viime kädessä lainsäädännön soveltamista koskevat kysymykset ratkaisee tuomioistuin.

Tässä ohjeessa on sekä suoria lainauksia lainsäädännöstä että tulkintoja lainsäädännön soveltamisesta. Ohjeessa esitetyt tulkinnat ovat Ruokaviraston näkemyksiä siitä, miten lainsäädäntöä tulisi soveltaa.